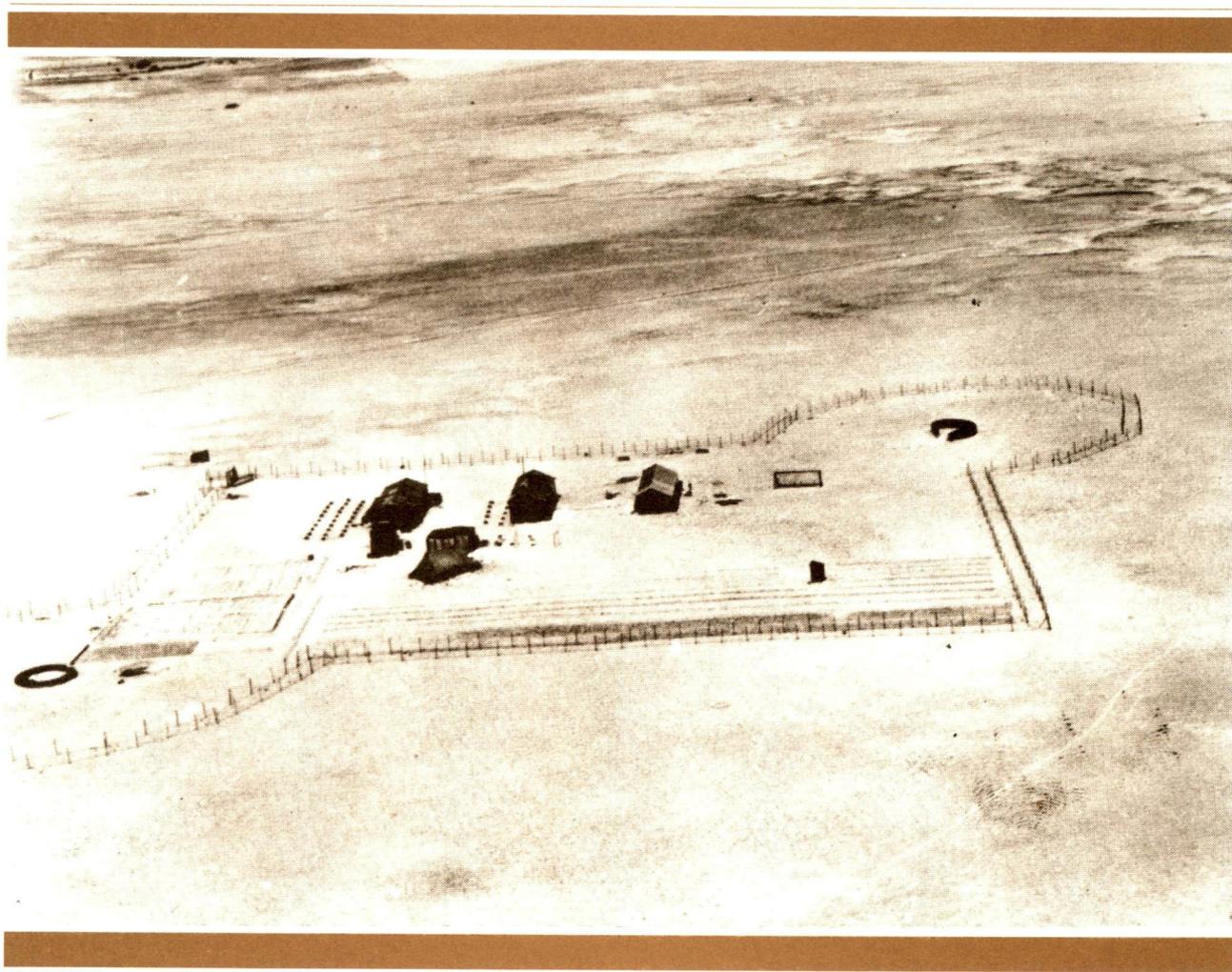

קול' 3 16

עד הנגב

מאי 1985 : עלעול בדפי 1947, 1948

... נס גבורתם של משקי-הספר ושל היחידות המועטות שעל הגבולות
מזדקר שבעתיים לאור הנסיבות והקשיים בהם עמדו – שעה אחר שעה,
יום אחר יום של הפגזה מדויקת וקטלנית, ללא עצה וללא תושיה.
בעוז-רוח וכוח נפש עצרו את מחץ הפלישה המצרית ונתנו ליישוב ולעם
כולו את השהות להתחשל בגוף, בנפש וברצון על מנת להדוף את האויב
הפולש.

... ההגנה האיתנה וההירואית של נקודות הישוב בנגב, שעמדו בהן יושביהן
יחדיו עם תגבורת הפלמ"ח – היו מיד לגורם המרכזי והמכריע
בהתפתחות המערכה.

יצחק אחיטוב
ספר הפלמ"ח

נזכור את שאינם כבר בינינו והם רבים.
ננצור בליבנו זכרם של אלה שלא זכו
לראות את הנגב ירוק ופורח,
אורות ישוביו רבים והם נושאים
זה לזה ברכת שלום.

1984 – ישובי הנגב (באותו תחום)

1984 – סה"כ אוכלוסיה בישובינו – כמאתיים וחמישים אלף נפש.

ישובי הנגב ב-1948 ותאריך עלייתם להתישבות

- אורים**, 6.10.46 – הישוב הועתק לאימרה ב-1947.
- בארות-יצחק**, 28.1.43 – הישוב נדד אחר מלחמת השחרור לוילהלמה, ממזרח לפתח-תקוה.
- בארי**, 6.10.46 – הישוב הועתק 2 ק"מ מזרחה ב-1949.
- בית אשל**, 5.10.43 – הישוב ניטש אחר מלחמת השחרור, חבריו עברו ליוגב, בעמק יזרעאל.
- ברור-חיל**, 18.4.48
- גבולות**, 12.5.43
- גבים**, 28.8.47
- גברעם**, 28.8.42
- דורות**, 11.12.41
- חלוצה**, 19.11.47 – הישוב הועתק למשאבי-שדה ב-1949.
- חצרים**, 6.10.46
- יד-מרדכי**, 5.12.43
- כפר-דרום**, 6.10.46 – הישוב פונה במלחמת השחרור. חבריו התישבו בבני-דרום, ממזרח לאשדוד.
- מבטחים**, 7.2.47 – ניטש אחרי המלחמה ויושב מחדש. חבריו עברו לכפר-המכבי.
- משמר-הנגב**, 6.10.46
- נבטים**, 6.10.46 – ניטש אחרי המלחמה ויושב מחדש.
- נירים**, 6.10.46 – הישוב הועתק אחרי מלחמת השחרור לחירבת מעין – מעון הקדומה.
- ניר-עם**, 21.1.43
- סעד**, 30.6.47
- עלומים**, 7.2.47 – הישוב ניטש אחרי המלחמה. חבריו עברו לנחשונים.
- צאלים**, 7.2.47 – המיסדים עברו לכפר-החורש. הוחלפו בגרעין חדש.
- רביבים**, 28.7.43
- רוחמה**, 19.3.44
- רמת-הנגב**, 19.11.47 – הישוב ניטש אחר המלחמה.
- שובל**, 6.10.46
- תקומה**, 6.10.46 – הישוב הועתק ליד כביש עזה-באר-שבע.

* קדמה וגלאון, מ-י"א הישובים שעלו להתישבות ב-6.10.46 נמצאות צפונה לתחום הנגב.

מ-29.11.47 – מועד החלטת

עצרת האו"ם על חלוקת

ארץ-ישראל ועד 15.5.48 –

ההכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מיומן הארועים הבטחוניים

- 9.12.47 התקלות חוליה ממחלקת גבולות עם תושבי הכפר שהוט. 6 קרבנות ראשוניים.
- 16.12.47 סיור מפקדים מותקף מן המארב בדרך מחלוצה לרביבים, אהרון שטולץ נהרג.
- 17.12.47 התקפה על נבטים, הישוב המזרחי ביותר, על ידי כנופיה גדולה מאנשי חברון. תחילתה – מארב, בחסות החשיכה, ליוצאים להניע את המשאבה בואדי הסמוך. שני חברים נפצעים ולחילוצם נשלח "פרימוס". בישוב 25 איש בלבד. ה"פרימוס" שנחת בבית-אשל הסמוכה, המריא ממנה מצויד במקלע ברן וברימונים. "הפצצת" ההמון חוללה מפנה. הכנופיה התפזרה ונבטים ניצלה.
- 26.12.47 סיור שיצא מצאלים להבטחת קו המים הותקף. בין אנשינו נפגעים. התחמושת כמעט אזלה. כוחות משטרה וצבא בריטי שהגיעו למקום אסרו את... אנשי הסיור. נשקם הוחרם.
- 10.4.48 התקפה על כפר-דרום. מאות התוקפים, לבושי מדי קרב, נהדפים.
- 22.4.48 מבטחים. הצבא הבריטי, שנתקל בסרוב לאסור שניים מאנשי המקום, הפגיו את הישוב. חבר אחד נהרג.
- 11.5.48 הרעשה קשה על כפר-דרום. 4 הרוגים ו-4 פצועים. אנשינו משיבים אש ולאויב אבידות רבות.
- 13.5.48 כפר-דרום מותקפת שוב. טנקים מצטרפים לתוקפים. תגבורת של כוחותינו לא הצליחה להגיע ליעדה.

קטע מתוך "על המשמר"

22 תיר

VOL. VI No. 1326 שנה ו' ס

*

נערכו מ. בנסוב י. עסיף אל. פראי

ששה נפלו חלל בנגב בין גבולות לנירים

החללים: אריה לידר, יעקוב זיידמן, ניסן איסר שחמוט, יוסף צוקרמן, מאיר וויינשטיין, מרים זיגו

הל אביב, יום ד' – רק היום נודע על הרצח המחריד של חבורת צעירים שיצא אחריהם אחר-הצהריים מגבולות אשר בנגב, בדרכה לנירים. ששה, מהם צעירה אחת, נהרגו בעיבת יישוב ערבי ונשקם נשדד מהם. בחבורה היה שמונה בחורים ובחורה אחת, שנייה מהם הצליחו להימלט ליישוב הקרוב ולהודיע על האסון. הצעירים כולם קיי הבאביב שנשלחו לעזרת אנשי גבולות.

נוסח העתונות הערבית העתונות הערבית כבר ידעה אמש על הרצח הזה והבוקר מסרה על "קרב בין יהודים וערבים 15 ק"מ מזרחית לחאן-יוניס". לפי נוסח "אש-שעב". התגרתה קבוצה יהודית מווינת בערבים והטי לה בהם פצצה וכחוצאה מזה פרץ קרב, בו נהרגו ששה יהודים ויהודיה אחת. כן סוצף צנוריהמים של הקי בוץ אליו נסוגו (דנגור ז). "חיישוב עצמו הוקף עליידי ערבים מכל כפרי הסביבה. שחמשו נשק רב מהיהודים ומנעו מתגבורת יהודית להגיע למקום", מוסר אחד העתונים הערביים.

רה ליישוב הקרוב. במקום הרצח יצא קצין המחוז. בהתקרבו לכפר ניתך עליו מטר יריות והוא נא- לץ להסתלק. שמות ההרוגים: אריה לידר, יעקב זיידמן, ניסן איסר שחמוט, יוסף צוקרמן, מאיר ווינשטיין, מרים זיגו. כולם מתל-אביב, היו בהכשרת הנוער בדגניה, בעיין חרוד ובנען. גופות הנרצחים תובאנה לתל-אביב בין 8 ל-9 בבוקר. ההלוויה תהיה אחרי-הצהריים.

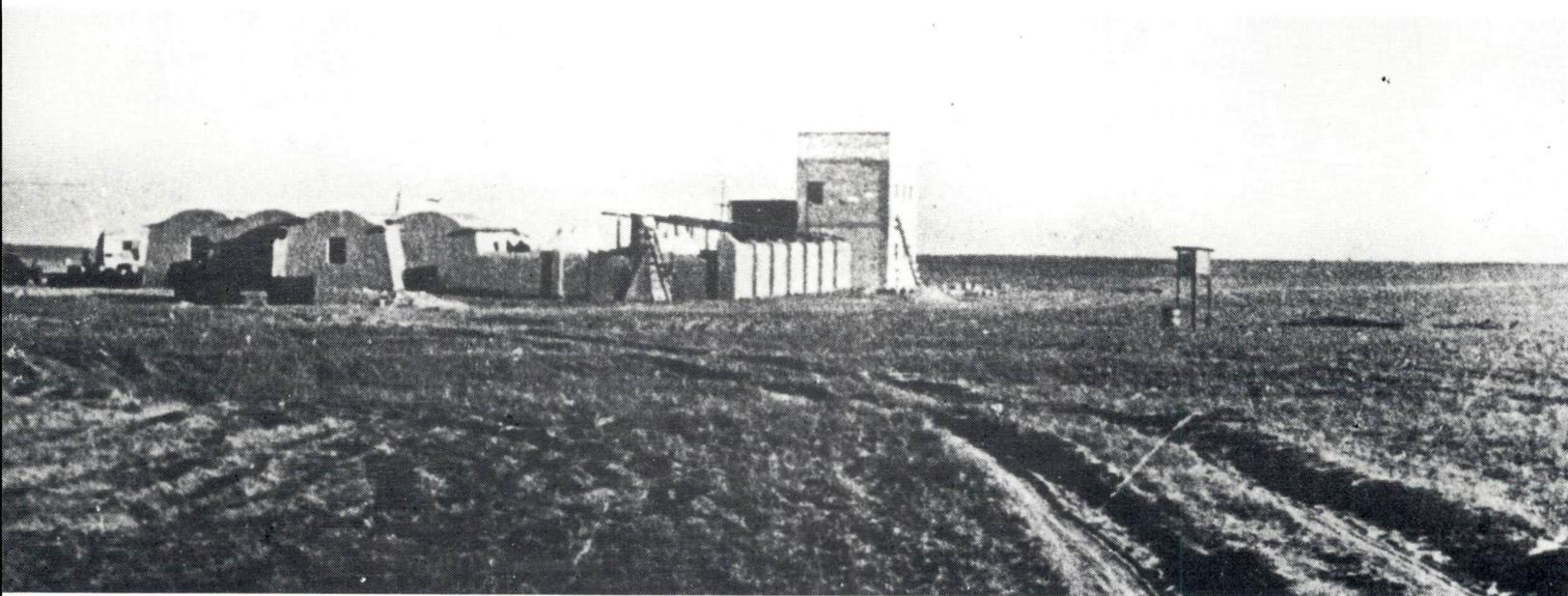
נדע, כי קבוצת נוער של שמונה בחורים ובחורה אחת יצא אה ביום ג' אחרי-הצהריים מגבולות בדרכה לנירים. בדרך היה עליהם לעבור יישוב ערבי. מש- הגיעו לגבול היישוב יצא נגדם המון רב ובתוכו שני שוטרים ערביים. בין רגע ראו האנשים את עצמם מוקפים מכל צד. ההמון התנפל עליהם. הצעירים הגנו על עצמם. אולם המתנפלים לא הרפו מהם. ששה נהרגו ונש- קם נשדד. שלושה הצליחו לפ- רץ ולהימלט ולהודיע על המק-

1947. מבטחים — צריפים ובית־בטחון

1947. חברי מבטחים "מתבצרים". שקי החול נועדו להגן על העמדות.

1943. גבולות. המצפה בתקופה שהתגוררו בו אנשי חצור. מרחוק נראית התחנה המטאורולוגית. רק חומה מקיפה את המקום (איך עדיין גדרות תיל).

רביבים

מתוך דפי רביבים:

בדצמבר 1947 נרצח ביריות, ליד הכפר חלסה, אהרון שטולץ ז"ל, ממפקדי הפלמ"ח ונפצע חברנו יוסף מיריות שנורו עליו.

באותו יום עצמו נרצחו עוד שלושה מחברינו בכפר עסלוג', שבאו לבקש את עזרתו של הקצין הבריטי מהמחנה הסמוך.

ה-15 במאי 1948, יום הכרזת המדינה, בישר לנו גם את סכנת ניתוקה של רביבים מן המדינה, כפי שעתידה היתה לקום לפי גבולות החלוקה. צבאות ערב פולשים לארץ, צבא מצרים חונה בכפר עסלוג' ולאורך הכביש ב"ש-חברון, בואכה ירושלים.

ביוני 1948 עולה מחלקת הפלמ"ח (שנמנתה על הגדוד ה-8 של הפלמ"ח ובסיסה היה אצלנו, ברביבים) יחד עם חברים מרביבים ומחלוצה לכבוש את הכפר עסלוג'. הכפר נכבש בקרב אכזרי ונגרמו לנו אבידות כבדות. היה זה מעשה כיבוש ראשון נגד התוקף המצרי.

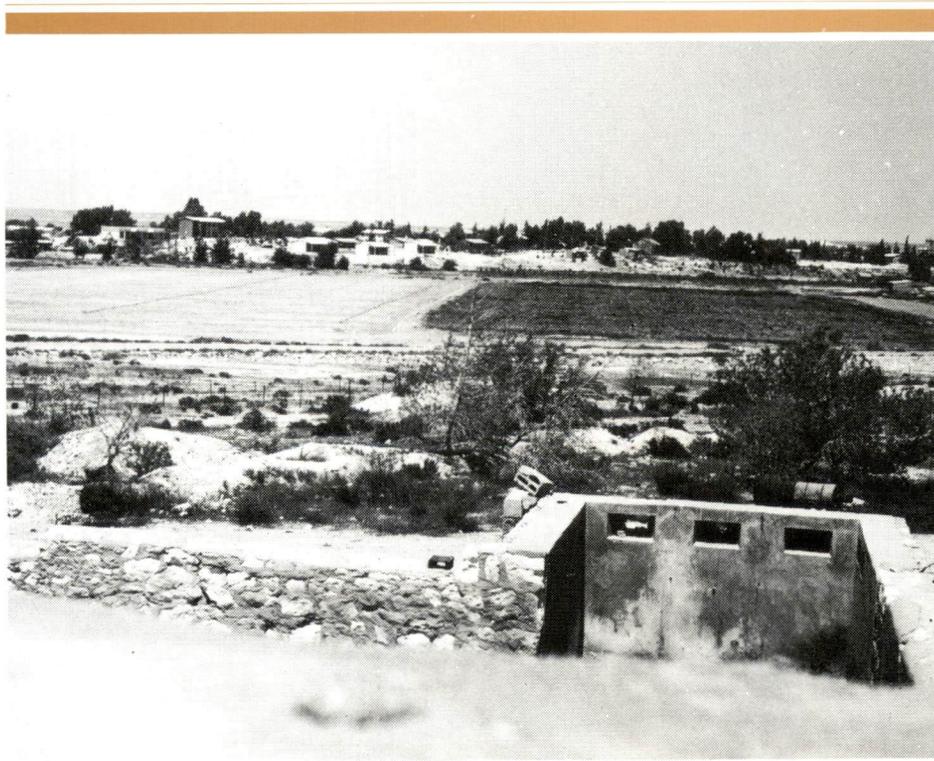
1948. מצפה רביבים לאחר הפצצה.

... יום יבוא, והדממה הכבדה תמלא קולות וצללים חדשים.

המרחב אשר ידע דמי-קדומים, ירעד כולו לקול מצהלות ילדים בשחקם, גרגרי העפר אשר זעקו מצמא אל טפות קלושות, ישתוממו מאד בשטוף אותם מים רבים, רבים, והשיחים הקטנים יגביהו מאד אל על, אל על.

אך אשרי אשר תרעד בנפשו המית הדממה מבראשית ואשרי אשר יפשט זרועותיו גם אז, אל אפקי מרחקים טמירים.

נכתב ע"י רחל נגב ז"ל ב-1947, בעצם הימים הקשים.

1980. מבט מעל גגו של המצפה על רביבים הטובלת בירק.

חלוצה

האביב, מבעד לקור האיוס השורר בלילה. בינתיים אנחנו מנסים לעשות פה משהו שיצדיק את ישיבתנו כאן, מחוץ לסיבה האסטרטגית, שתודות לנו, ז"א הנקודה היהודית היושבת בין עסלוג' לחזילה, ליד הכפר הערבי חלסה שנעזב מיושביו, כל האזור כאן שקט. אנחנו יושבים בשקט יחסי זה, שעלה בלא מעט קרבנות.

... מספר דברים כבר הספקנו לעשות במקום. נטענו מספר זיתים בחצר וסדרנו מעט-מעט, דבר המסמן גינות ואינו מצריך יותר מדי מים. נטענו גפנים מספר שמצאנו בחלסה, בעיגול שיהיה בסיס לסוכה רומנטית... זרענו מספר ערוגות המזכירות גינה של ילדים קטנים. העיקר, התחלנו בעיור, נטענו 100 ד' אשלים, שמי יתן ויצא מהם משהו.

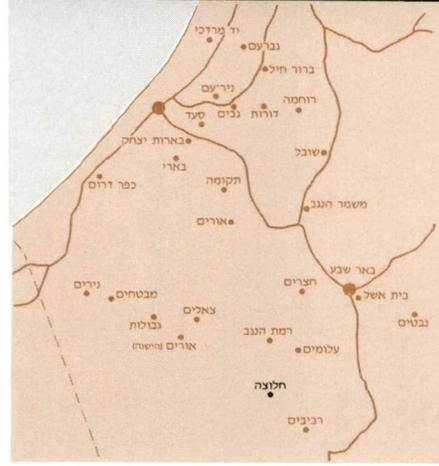
... התוכניות לצאת לחופש התבטלו, אין הצדקה שאנשים יסכנו את חייהם בשביל חופש, הדרך מסוכנת וכל אוטו עולה על מוקש.

מתוך צרור המכתבים:

אני כותבת לך מבלי לדעת מתי המכתב יזוז ובעיקר מתי יגיע לתעודתו היות ואנחנו, ז"א הנגב בכללו מנותק לגמרי ואין יודעים כמה זמן יארך המצור. בינתיים אנחנו אוכלים כלכלה של ימי מצור, אפשר לומר עליה שהיא ירודה. מצב הרוח קשה ואוירה לא יפה. מה לעשות יש להתגבר על זה.

בנגב, למרות היותו מדבר, מורגש האביב בכל עוז פריחתו, אפילו ירק יש פה ושם, הימים נעשים חמים יותר, הלילות בהירים יפים ומשגעים.

אני מרגישה בכך, ביחוד השבוע. אני שומרת והירח כאן יפה ובהיר יותר מאשר בשאר חלקי הארץ ואני סופגת את יפי

חלוצה - יום העליה - 19.11.47.

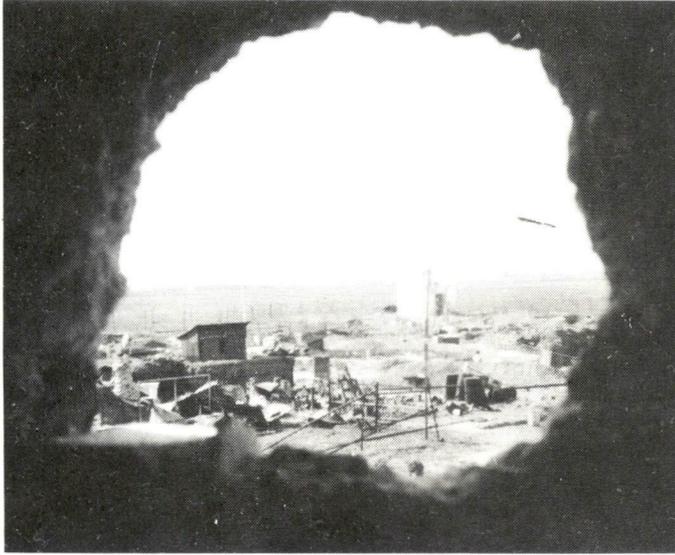

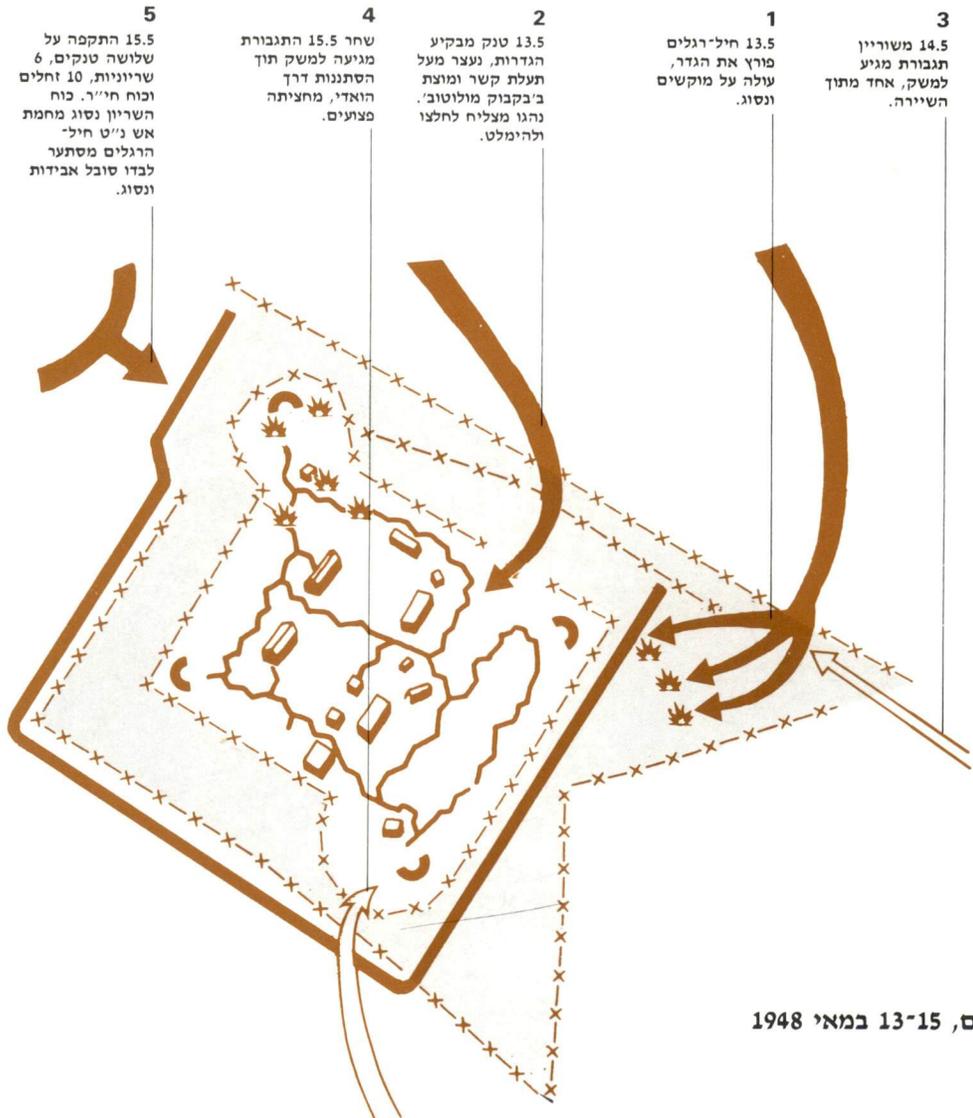
1947. "עלזים מתרוגנים" חברי מבטחים, נבטים או אולי... למי פתרונים?

1985. משאבי-שדה. ביתם החדש של מתיישבי חלוצה, מאז 1949.

מבט מתוך בין הבטחון הפגוע אל החצר החרבה ואל בית-הבאר.

קרוב כפר-דרום, 13-15 במאי 1948

הפלמ"ח מגיע לנגב

שיירות מזון לנקודות מנותקות, מים שהוזרמו דרך הקו והגיעו ליעדם, חומרי ביצורים שהובאו לישובים וביצורים שהוקמו בעמל רב, סיורים תדירים בדרכי העפר הארוכות. מעשים אפורים אלה הם שאפשרו לישובים הדלים להפוך למבצרים בפני המתקיף והפולש הזר, הם שהבטיחו שהעמדות הקדומניות של עם ישראל לא תעזבנה.

מתוך "הגדוד השמיני", חוברת שהובאה לדפוס על-ידי עמיקם גורביץ, 1949.

הנקודות בנגב קטנות היו כולן ורובן מבודדות. כולן תבעו כוחות נוספים לצורכי ההגנה. לתגבורו של הנגב הורדה אליו ב-29.11.47 פלוגה ב' של הגדוד השני של הפלמ"ח.

הפלוגה ירדה לשבועיים "בלבד" אולם נשארה קבע והיותה לאחר מכן את המסד לגדוד השמיני. היורדים לנגב, קומץ אנשים, זינקו בבת אחת לתוך תוכה של המערכה באמצעי תחבורה דלים ביותר ובנשק מועט. הגדוד עשה את שלו בצנעה (ועתוני אותם ימים כמעט ולא דווחו על עלילותיו):

השיירה הגיעה! הגמל, על דלת המשורין, סמל "חיות הנגב".

ישובי הנגב במערכה ובמצור

בחודשים הראשונים
לתקומת המדינה

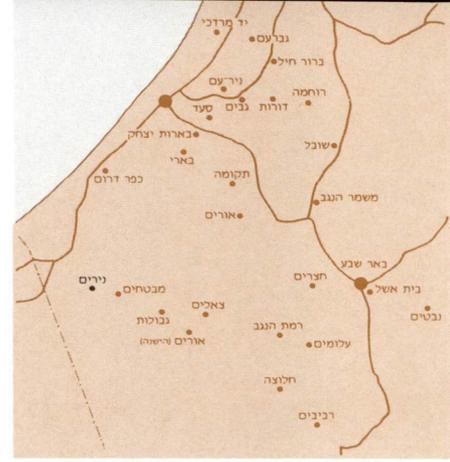
מיומן האירועים הבטחוניים

- 15.5.48 נירים מותקפת קשה, הסתערות של חיל רגלים, שריון ומטוסים. בישוב 39 מגינים חמושים בנשק קל. מחצית מאנשינו נפגעו. 7 הרוגים. כפר-דרום מותקף ללא הפוגה.
ניר-עם מופגזת ומופצצת ממטוסים.
בארי מופגזת בתותחים.
- 16.5.48 נירים מותקפת בתותחים ומפציצים. לתגבורת המגיעה לישוב 5 הרוגים. כפר-דרום מורעשת בהתמדה. לנו נפגעים רבים.
- 17.5.48 בית-אשל הופגזה. המשק נהרס.
- 18.5.48 גברעם – ילדי יד-מרדכי המפונים עוברים דרך גברעם בדרכם לרוחמה.
- 22-19.5.48 קרבות ביד-מרדכי.
- 21.5.48 בית-אשל הותקפה במרגמות ובתותחים. עמדות נהרסו. מפקד הפלוגה נהרג.
- 22.5.48 דורות – הפצה בפצצות נפץ ותבערה.
- 24-23.5.48 קרב ופינוי יד-מרדכי.
- 11.6.48 יחידה של הגדוד ה-8 כבשה את ביר-עסלוג'. לכוחותינו 15 הרוגים ופצועים רבים.
- 7.7.48 פינוי כפר-דרום.
- 15.7.48 הקרב על בארות-יצחק. התקפה בכוחות גדולים של רגלים ושריון שחלקם הצליחו לחדור למשק. אבידותינו – 17 הרוגים ו-15 פצועים. המצרים נהדפים. סעד מורעשת.
- 18.7.48 רביבים מופגזת בתותחים. מוצב ביר-עסלוג' מותקף. האויב נסוג.
- 18.7.48 רוחמה. נחיתת מטוס ה"קומנדו" הראשון, בשדה "אבק", ממזרח למשק.
- 19.8.48

התחפרות מתחת לאדמה: עמדות, תעלות ומקלטים. תמונה המאפיינת את כל הישובים.

נירים

מברק לנירים בראשון-לציון

דנגור 15 במאי

הבוקר הותקפנו ע"י כוחות מצריים כבדים. הרעשת התותחים והטנקים נמשכה 12 שעות. הדפנו את ההתקפה ולקחנו שלל רב. מחוץ למחנה מתגוללות 35 גוויות של מצרים. הנקודה הרוסה. נפלו שבעה חברים: דוד, יוסי, בצלאל, אפרים, צבי, רבקה וגיורא. הרוח איתנה. יש לנו אוכל. שלחו בגדים ופלמחניקים.

היו שלום
דנגורים

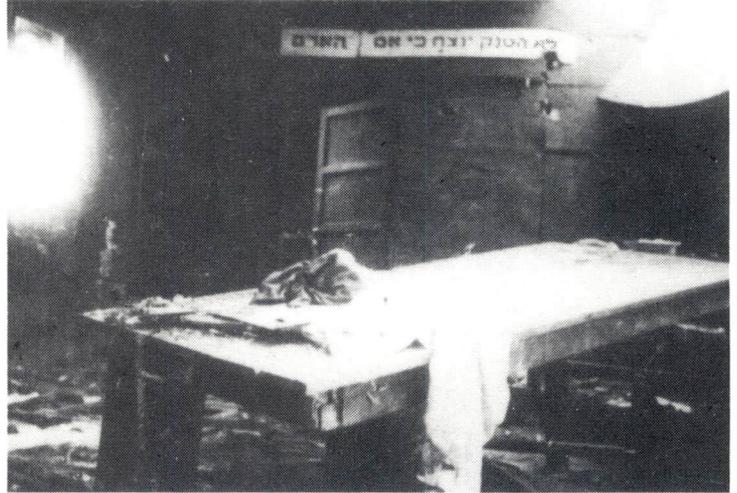
מברק תשובה:
לנירים בנגב!

ראשון-לציון, 16 במאי

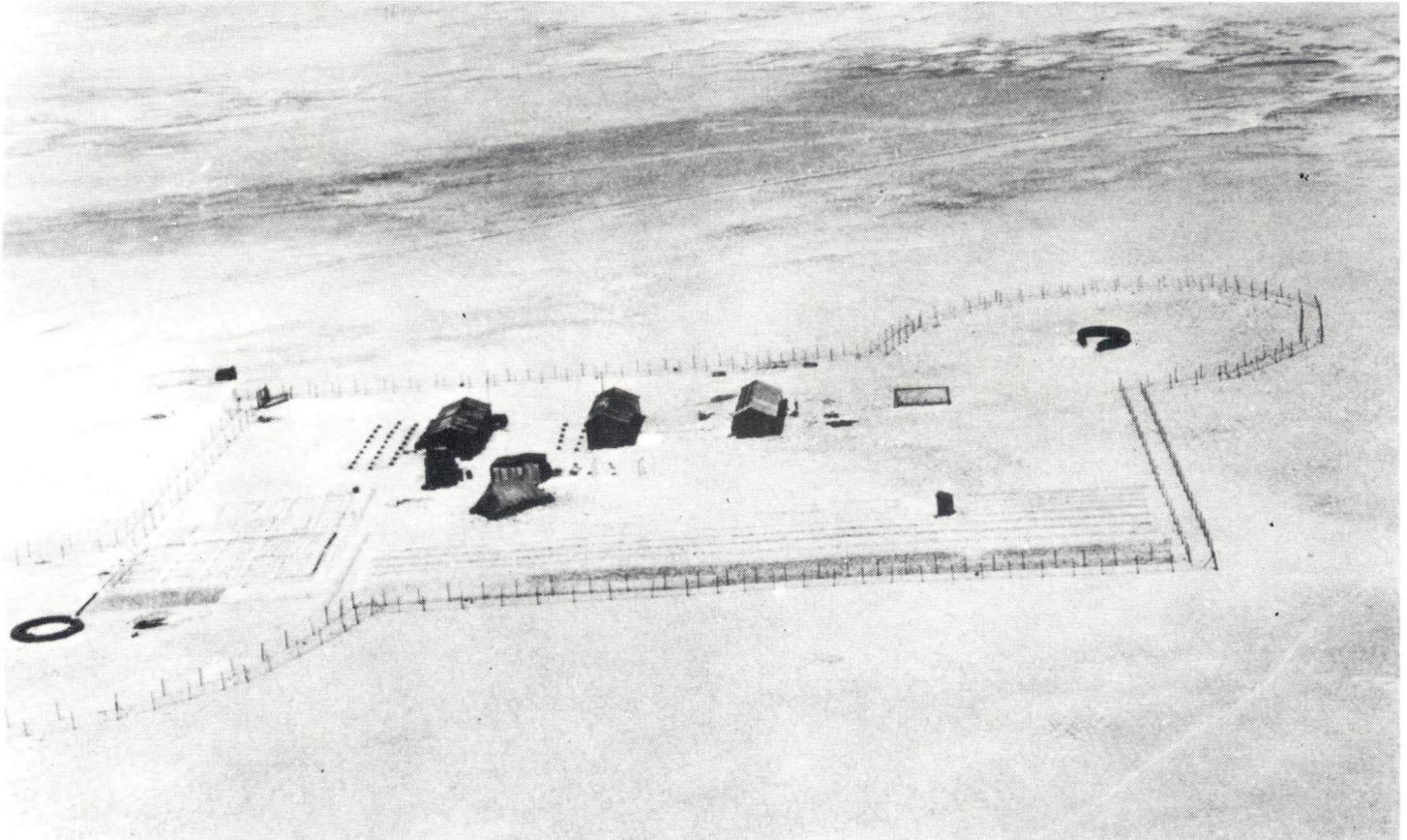
המומים וכואבים על ההתקפה המתנכלת למפעלנו. כל הגיינו לביתנו, אשר נשבענו לקומם את הריסותיו. בשיירה, שתצא מחר מרחובות, בגדים וחמישה חברים. באותה שיירה תגבורת רצינית. אנו גאים על עוז-רוחכם ועל עמידתכם האיתנה מול כוחות הפלישה המשוריינים. כולנו אתכם.

חזקו ואמצו עד הנצחון
נירים

"לא הטנק ינצח כי אם האדם" – הסיסמה הסמלית ששרדה בחדר-האכילה ההרוס.

1947. תצלום-אוויר. נירים על כל אשר בה.

מחלקת רובאים הדבירה את השריון המצרי

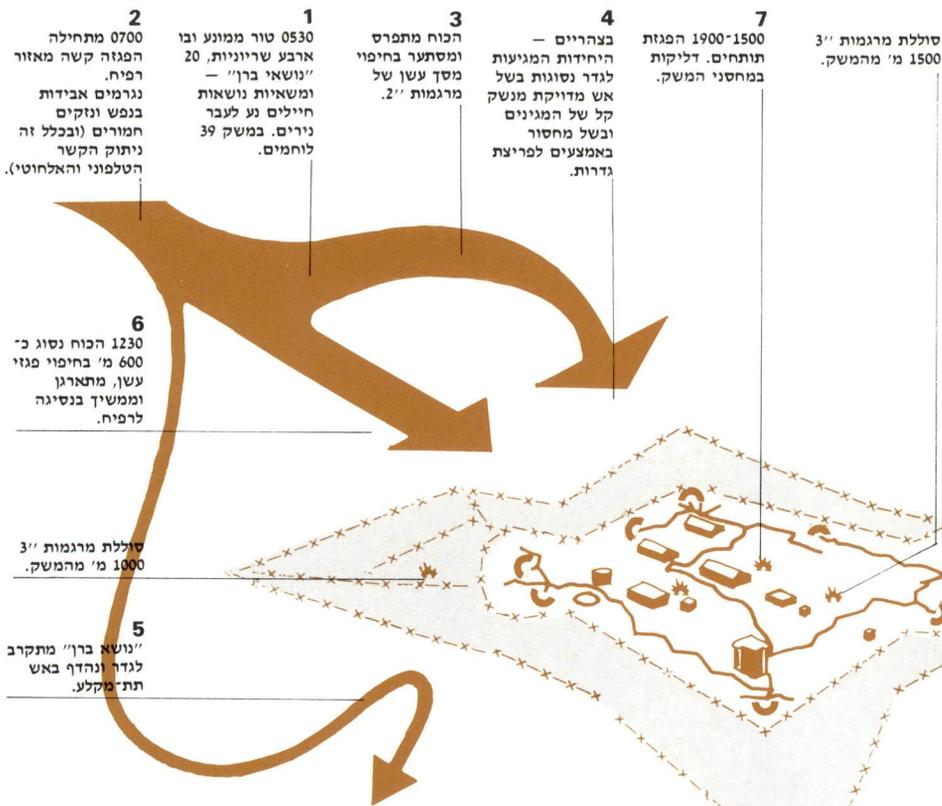
ראיון עם רבי-אלוף חיים בר-לב

כל הלילה וכל שעות לפנה"צ של שבת, ה-15 במאי, זרמו המצרים ברכב וברכבת. צבא כביר, ערוך ומסודר. ממפקדתי בצאלים יצאתי לנקודת התצפית באיזור גבולות וראיתי משם את הקרב הראשון והשני על נירים. זה נראה היום כל כך רחוק, כל כך בלתי מוחשי, בלתי מציאותי, בלתי מתקבל על הדעת. אבל אז – היתה זו מציאות מדהימה: שני גדודים של המצרים ערכו מסדר חגיגי, כמו באיזה יום עצמאות או טקס להנפת הדגל. גדוד אחד היה של ארטילריה. עשרים וארבעה תותחים של 25 ליטראות. הגדוד השני היה רגלים ושריוניות, עמוסות תותחים ומכונות-יריה כבדות. המסדר נגמר ועשרים וארבעה התותחים החלו להנחית אש-תופת על נירים. מאות מאות פגזים על המשק. רציתי לעצום את עיני. אחרי הריכוך החל לנוע מתוך המסדר הגדוד המסתער, כשהוא מלווה שריוניות. ידעתי מה בדיוק הכוח הנמצא בנירים: מחלקה אחת של רובאים. עשרה רובים. עשרה סטנים. שלושה ברנים. מרגמה אחת 81 מ"מ ומקלע בינוני אחד. כל נירים היתה אפופה עשן ואש. "הם לא יעמדו בזה" – ריצדה לי מחשבת-אימים בראש – "אי-אפשר לעמוד בזה". אחר כך נמוגו תמרות העשן. אימצתי את עיני לראות את הגדוד המצרי בתוך נירים. אבל ראיתי אותו נסוג. לא האמנתי למראה עיני: איך? עם רובים וסטנים ומרגמה אחת נגד גדודי ארטילריה, רגלים ושריון? כיצד? שבעה הרוגים נקברו באותה שבת בנירים. אבל ההתקפה הראשונה, וגם השניה, נהדפו על ידי גיבורי נירים. ואז ידעתי שני דברים: שנירים תחזיק מעמד בניגוד לכל תורה מלחמתית ועל אף כל הפער הכביר בכמות הלוחמים ובאיכות הנשק; ושהמצרים לא יוכלו לנו, למרות תותחיהם, שריוניהם, מטוסייהם – לעומת הנשק הקל שלנו, בלי שום מטוס, בלי שום טנק, בלי שום תותח".

מתוך "ימים וילות" של מעריב, 3.5.68

בית הבטחון לאחר ההתקפה.

בשם אלהים המרחם עלינו

"אמר אלהים אים האויבים שלך רוצים בשלום -

תעשה כרצונם , אלהים הוא השומע , ויודע ."

במילים הקדושים מהקורן אני פונה לתושבי הישובים ומקבל עלי להתנהג לפי מילים הקדושים הללו . מטרתינו היא להביא שקט ביניכם , בתנאי שגם אתם תתנהגו בשלום , ומצילו את הייכם את רכושכם ואת ילדיכם .

איך היא כונתינו להתחיל במלחמה . רק במקרה של התנגדות . שתהיה לבטלה ולא תמשך זמן רב . ורק במקרה שתנסו לחרום את המחסנים והמוזון שבידיכם .

ובכך אני עונים לכל התושבים להניח את הנשק בשקט . להניף דגל לבן . למסור את כל התחמיש , מוקשים וכל ציוד מלחמה . לאסוף את הכר במקום אחד . בלי להשמיד אותו .

נא להוציא לפועל את כל הפסודות האלה , במשק שעה מזמן קבלת הכרזת הזה .

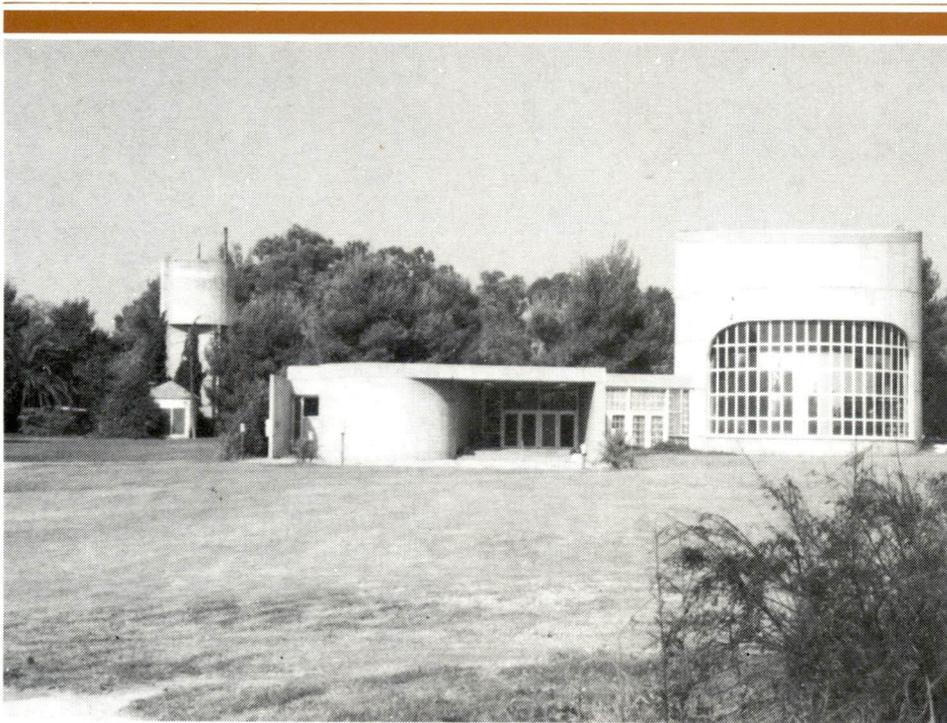
אחרי שעה , כל מי שלא ישמע לפקודות הללו יחשב כמתנפל ויוכיח שברצונו להלחם

אמר אלהים : "כאשר יתקיפו אותך - תענה בהתקפה - ותדע שאלהים בצד הטובים" .

(מהקורן)

אלהים הכבד האומר את האמת .

כרוז שהוטל ממטוס מצרי על ישובי הנגב הנצור.

נירעם כיום.

פקודת היום הראשונה שפורסמה בערב היום הראשון לפרוץ המלחמה

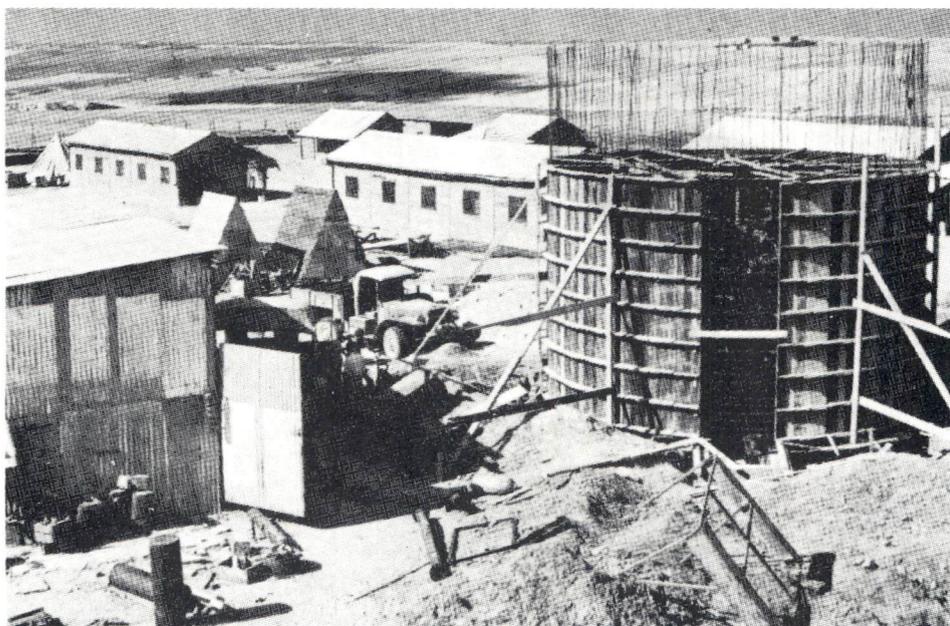
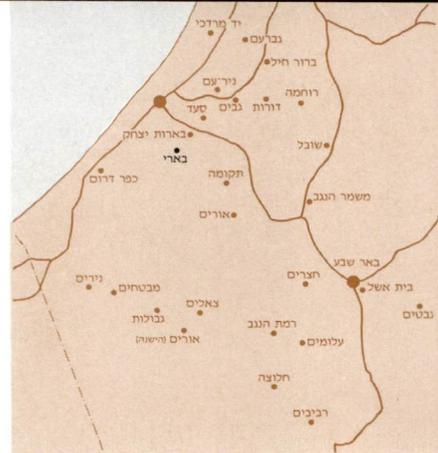
1. במשך 24 שעות ביממה תהיה תצפית אווירית.
2. עם האזעקה על האנשים לחפש מיד מחסה.
3. סימני ההיכר של האוירונים העבריים הם : מגן-דוד כחול על רקע לבן.
4. על כל האנשים, הנמצאים בעמדות, במקלטים ובעיקר בתעלות להקשיב למקום נפילת הפצצות מיד לאחר פגיעתן... על מקרים של פצועים, דליקות או פצצות שלא התפוצצו יש להודיע מיד בעל-פה באמצעות תעלות הקשר - או בטלפון באמצעות העמדות.
5. במקומות שונים במחנה יפוזרו שקיקי חול לכיבוי פצצות תבערה. אין להשתמש בהם למטרות אחרות. אין לטפל בפצצות שלא נתפוצצו, אלא להזהיר ולהרחיק את האנשים העוברים בסביבה עד לבואו של החבלן.
6. עם כניסת האנשים לתעלות עליהם להתפזר ברווחים של 10-15 מטר אחד מהשני, ולהתישב או לכרוע. באם יש הכרח להתנועע בשעה שהאוירונים חגים מעל, יש להתכופף עד לגובה פני הקרקע.
7. על החברים להפסיק את ה"תצפיות הפרטיות". עם אות האזעקה של הצופר יש לתפוס מחסה ולשמע אות הארגעה יש לחזור מיד לעבודה. אות האזעקה ינתן על-ידי הצופה בלבד.
8. החל מהערב יש להקפיד על האפלה מוחלטת. במקרה של עבירה חוזרת על חוקי הזהירות, ינותק החיבור החשמלי לחדרים. האחראים לפיקוח על האפלה הם החברים ש.ג., ז.מ., ו-צ.ר. על החברים לסייע להם במילוי תפקידם.
9. בדרך המובילה לכפר דימרה, במקום פנייתה אל הפילבוקס ובדרך המובילה לבית-חנון, סמוך למטע התפוחים - פוזרו מוקשים.
10. לתשומת-לב השומרים: בין העמדה מס' 10 והגדר מובילים חוטים לפחי הצתה בדרכים - על החברים להזהר מלנגוע בהם.
11. שום סידור בקשר עם תורנויות שונות כגון: טלפון, שמירה, הגשה, אינו משתנה ואינו מתבטל מעצמו, גם אם זה חל אחרי יום רצוף של הפצצה. כל שינוי חייב להסתדר בידיעת האחראי לתורנויות.

ה' באייר תש"ח, 15.5.1948

בארי

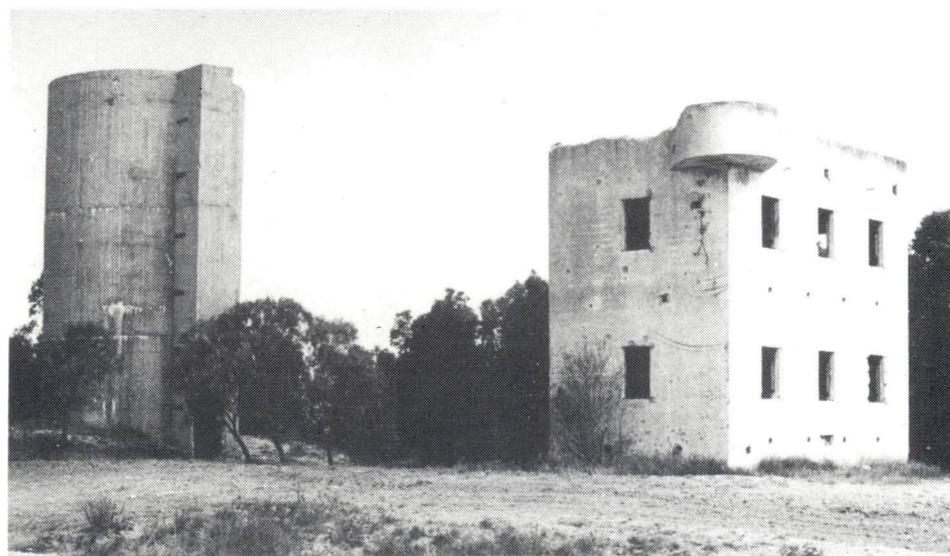
מפנקס המברקים היוצאים — 1948

- הותקפו שיירות שלנו ביד-מרדכי, בין גבולות לנירים, על כביש הבטון ליד בארי. 6.1.48
- פטרול קו המים שבין בארי לסעד נתקל במכונית ערבית ובה 15 מזויינים. אנשינו פתחו עליהם באש והם הצליחו להתחמק. 29.1.48
- הפטרולים המשוריינים שלנו בין בארי לתקומה, לאורך קו המים, נפגשו במשוריני הצבא הבריטי. ממשורין אחד שלנו פורקו 12 מחסניות ברן ו-26 רימונים. 31.1.48
- הנשק שהוחרם הוחזר היום לבארי. 1.2.48
- משורין שחזר מכפר-דרום נתקל במחסומים ואש לאחר הסיבוב לכביש בארי. המחסומים נפרצו והושבה אש. 28.2.48
- למטה גדוד 3, ממא"ז בארי. מפגיזים את המשק והמשלט בתותחים בני 17 ו-100 ליטראות. משורינים ניסו להסתער על התותחים שלנו ונהדפו. אמבולנס שבא אלינו והמשורין של המשלט עלו על מוקשים על יד המשק. מאי 1948

הבריכות שנבנו בישובים אפשרו להם להחזיק מעמד כאשר חובל צינור המים.

מדי יום נסענו בעגלה לבארות-יצחק ומלאנו מים מן הבאר שלה, שמליחות מימיה הגיעה ל-800 מ"ג כלור. המחיר 1.5 גרוש לקוב. 6 "כוח" אדם" נדרשו כדי להעלות את המים למיכל היחידי שסיפק את כל הצרכים: בישול, רחצה, כביסה.

הברכה ובית הבטחון בנחביר. שרידים יחידים מן הנקודה שחרבה במלחמה. כל שעות היום ניצב צופה על גג הברכה ודיווח על תנועות האויב, מקורות ההפגזה והתקרבות מטוסים. מן הברכה — שהיוותה מטרה לפגיעות הנגזים — צפינו בחוסר אונים על חבלנים שפוצצו שוב ושוב את קו המים.

בית-אשל

... עשן ההתפוצצויות הקדיר את השמים ורעם ההפגזות המצריות על נגבה נשמע היטב בבית-אשל במשך כל שעות היום והלילה כאילו מתחוללת ביולי, באמצע הקיץ, סופת רעמים.

הבטנו זה בזה ובלבנו השתתפות בסבלם של חברי נגבה, גברים, נשים וילדים. ניסינו לתאר לעצמנו מה עובר עליהם.

בנושא אחד היינו מאוחדים: תרומתן החיובית של הבחורות שנשארו אתנו.

למרות כל הקשיים – המתח, אי-הוודאות, החרדה והפחד, תנאי העבודה הקשים שלהן – התמידו בעבודתן. הן קיבלו על עצמן תפקידי בטחון מסוכנים כגון איוש עמדות בשעת חירום והשרו בעצם נוכחותן רוח טובה ואווירה נעימה.

צה"ל הגיע לבית-אשל הנצורה ב-20.10.48. התקופה הקשה והממושכת של ניתוק וסבל – הגיעה לקיצה.

בית-אשל, אחד משלושת המצפים, מנה ב-1948 55 נפש: 25 בחורות, 25 בחורים ו-5 תינוקות.

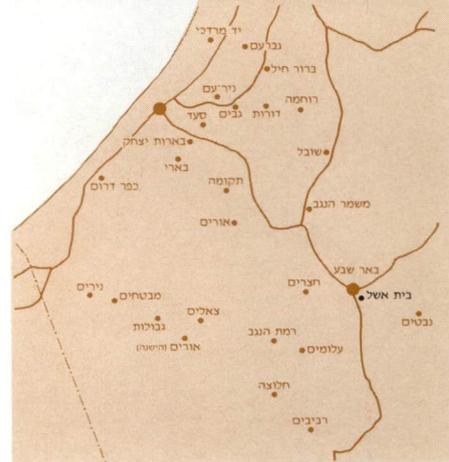
במקום פותח משק חקלאי: רפת, לול, גן-ירק ופלחה. תנובתם (על אף הפגיעות) שיפרה את התפריט הדל שהיה מנת חלקם של מרבית הישובים – סרדינים, גבינה צהובה ומציות.

בפברואר 1948 פונו האמהות והילדים והישוב הפך למשלט בתגבור המי"ן (משמר נע – כתת פלמ"ח עם טנדר) וכתת פלמ"ח נוספת.

קטעים מתוך סיפורה של בית-אשל 1943-1948 – "מורדים בישימון", פרי עטו של דן בר-און:

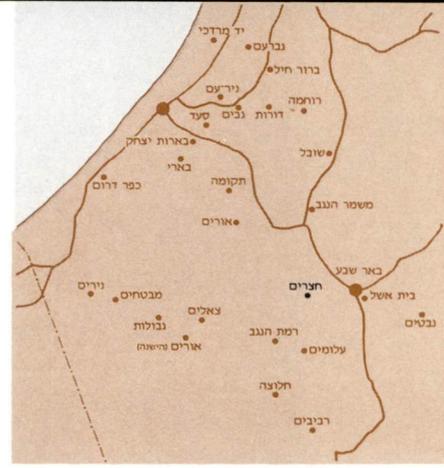
המצור על בית-אשל נמשך כמעט שנה, עד לכבוש באר-שבע בידי צה"ל בסתיו 1948. היינו נתונים במצור בתוך מצור: הנגב כולו היה נתון במצור, ואילו אנו היינו במצור בתוך הנגב.

... ערביי ב"ש ארבו לשיירות, ובפרט כשידעו כי שיירה נכנסה והיא חייבת לחזור.

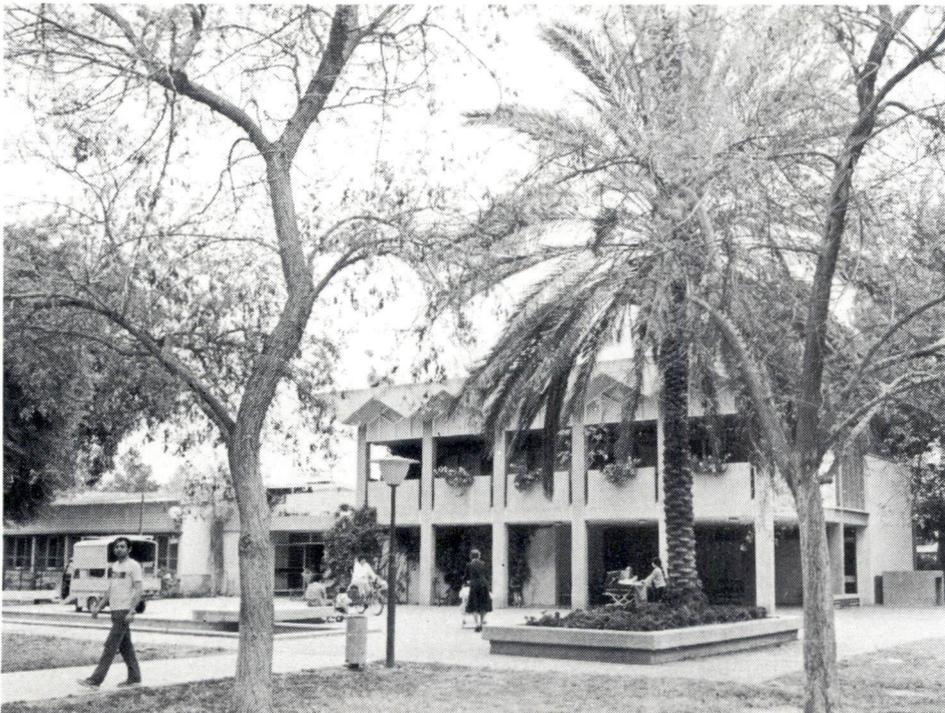
בית-אשל החרבה. "נתימם" הסולם המוליך לאי-אן.

חצרים

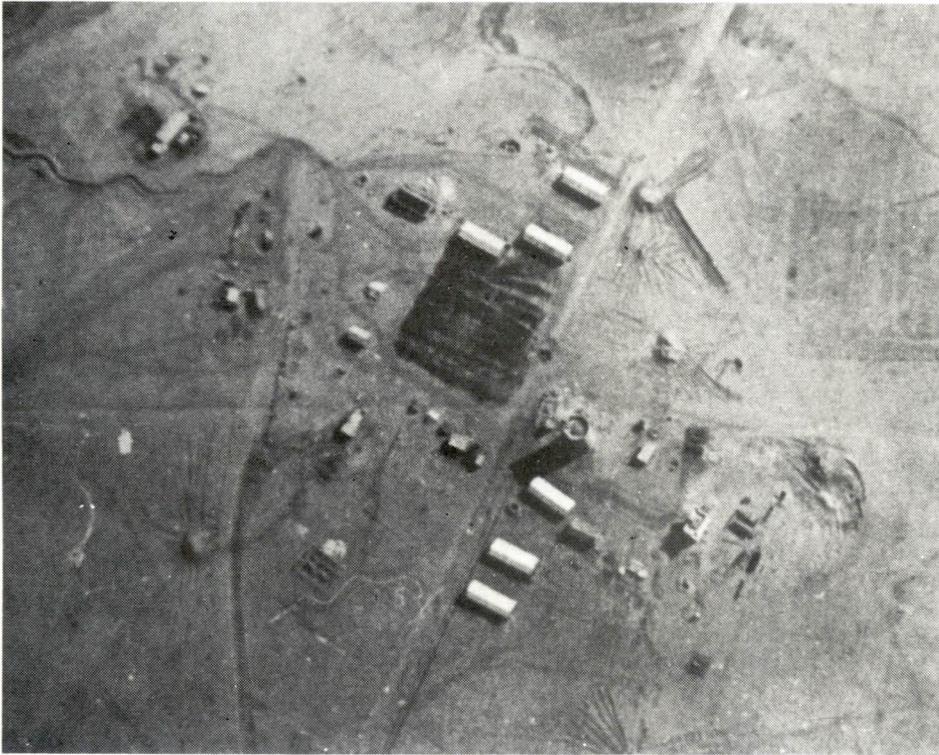
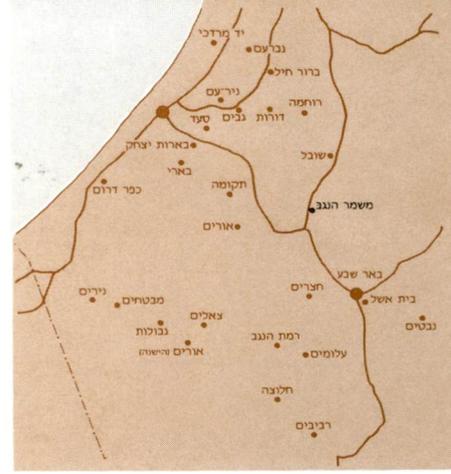
אז – ישוב משלט ובו 25 בחורים ו-5 בחורות. ישוב המגן על עצמו ומשמש קרש קפיצה לכיבוש באר-שבע ולשחרור הנגב הדרומי כולו.

בתחילת הדרך: "ביתנו החדש אינו אלא גבעה חשופה בלב מדבר שומם רחב ידיים. רק "שיטה סלילנית" אחת ויחידה נראתה בשטח מאופק עד אופק."

וכיום – פינה בחצרים 1985

משמר-הנגב

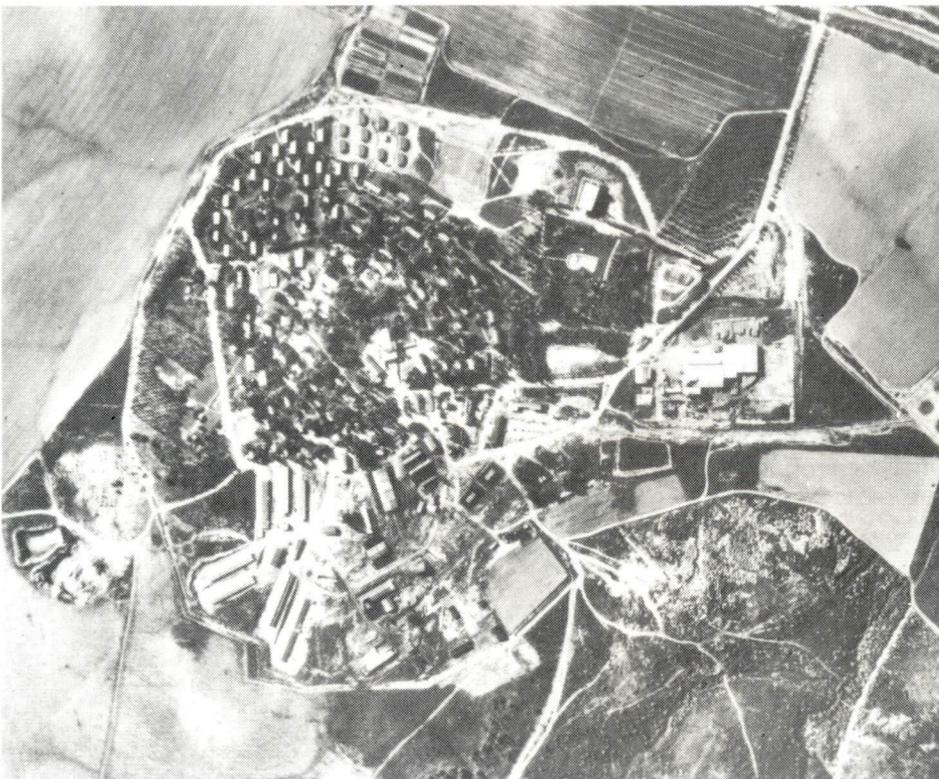

תצ"א — 1948. בישוב — 40 חברים, מהם מגויסים לחטיבת הנגב.

סבא מוטקה נעתר לבקשת הנכד:
 ... ויפליג ויספר על המ"ץ (משמר נע)
 ועל המים,
 ועל משק שבן-ייום הפך למבצר,
 ועל אם שגלתה עם יונק השדיים,
 ועל אב שעילע דמעותיו ונשאר.

ויספר איך חפרו מקלטים, תעלות,
 על סוור, על מיקוש, על שינה בעמדות,
 ופניו יזהרו עת יאמר: "ובכל זאת,
 גם אז לא פסקנו מלחרוש השדות."

ויספר על בדידות, מתיחות וניתוק,
 על ימים אפורים של כוננות ועמל,
 על מי-משורה בספלים ובקבוק,
 ועל רע יקר, שנגדע ונפל...

תצ"א — 1984. השווה לתצ"א 1948 ומצא את המשותף...

דורות

"ימי המערכה" – לקט מיומני ארבעה חברים

... ביום ו', 14 במאי, פסקה העבודה במשק בשעה מוקדמת יותר, למען יוכלו החברים להקשיב לרדיו, לדיוני מועצת העם ולהכרזת המדינה. גדולה היתה המתיחות לרגע נעלה זה.

קרוב לשעה 4.00 התאספו כל החברים ליד מקלטי הרדיו והאזינו לנאומו של בן-גוריון על הכרזת המדינה. ידענו, ברגע זה צועד העם היהודי צעד מכריע בהסטוריה והיתה שמחה בלב: אשרינו שזכינו לחיות בדור המכונן מחדש את עצמאותנו.

יחד עם זה לא רפתה החרדה לבאות. חמישה וחצי חודשי המלחמה הן היו רק הקדמה למה שעתיד להתרחש.

... 15.5. בכל שעה או שעתיים אזעקה. גדול סבלם של הילדים והמטפלות בבתי-הילדים, עם כל אזעקה הכרחי להכניס את כל הילדים למקלט והמתיחות והעבודה רבו.

משעה לשעה רבו האנשים אשר באו לתחום משקנו, אנשי החטיבה או אנשי "מקורות" או תגבורת שהגיעה – קהל אנשים גדול אשר הדאגה לכלכלתם הוטלה על שכמנו, קשה ומפרכת היתה עבודת הבחורות במטבח.

... באחד הלילות הגיעו אלינו הבלתי-לוחמים והילדים מבארות-יצחק. קשה היה לראותם, לשמוע את סיפוריהם על החיים בחפירות מתחת לאדמה. עשינו הכל למען הקל על סבלם. הילדים שוכנו בבתי-הילדים שלנו.

... מה שלמדנו מסיפוריהם על הרעשת התותחים הפכנו מיד הלכה למעשה בעבודת הביצורים.

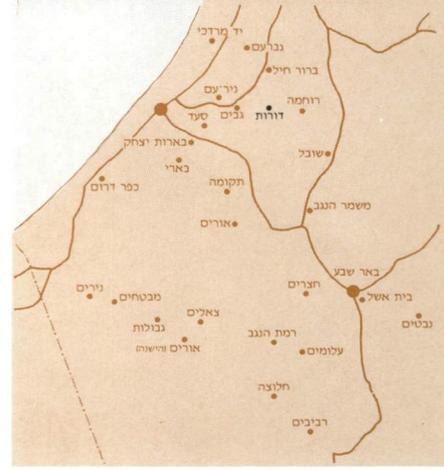
... לפנות ערב (23.5) באה הפקודה: שיירה תצא בו בערב ותוציא מדורות את הבלתי-לוחמים והילדים.

... 26.5. בנין המאפיה ניזוק קשה אך החזיק מעמד ולא התמוטט; עוד אפשר יהיה לאפות לחם.

הבולדוזר עובד במרץ רב ובלי הרף, מקלטים חדשים נחפרים, בורות לאחסנת דלק, קירות נערמים על-יד בית-החשמל ובית-הבאר, אדמה, אדמה! בה ההצלחה. נתחפר בעומקה למצוא מסתור.

... 27.5. היה הקשה ביותר מכל ימי "הבליצ" שקדמו לו. בשעות הצהריים הופצצנו קשות. אך בזאת לא נסתיים היום, כבר עמדה חמה לשקוע והנה אזעקה. 4 אווירונים עטו עלינו כצפורי טרף. חצי שעה ארך הסיוט הזה. שיחק המזל ואיש לא נפגע.

למחרת התפאר רדיו קהיר כי דורות נמחתה מעל פני האדמה.

מערכת תעלות הקשר והעמדות. תצ"א – 1948.

לאחר ההפצצה.

דף קרבי

יום ה' 5.1X'48

דגל גבעתי על יד-מרדכי!

בשעה 51000 נכנסו יחידותינו, בעקבות הגיס חזיון-הגמול כסרט גע, — וצר החזה מלאהכל המצרי הנסוג — אל יד מרדכי — ועוד את התחושה הגואה: כי הנה שוב הדגל המצרי מתנוסף על התורן.

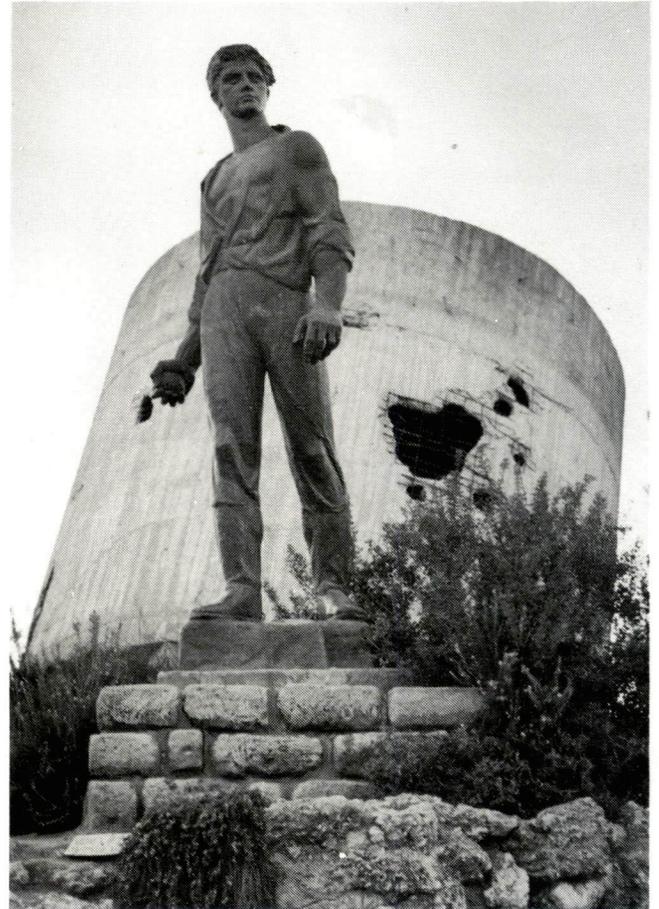
אנחנו פה!

צר החזה מהכיל: כי הלב והעצבים והמוח עזים דרוכים לקציר הגדול המבשיל במרחב — הבריגדה הרביעים המהוללת, אשר בכיתור: היא תיפול, כפרי בשל לרגלינו. בין אם היא תנסה לפרוץ ולהלחם בין אם תנסה להסתגן — ימי הגדולה בבריגדות המצריות ספורים. שטחים עצומים פרוסים, משהררים לפנינו. כיבוש השטח — תערה זו השגנו.

כיבוש הכוחות של האויב הש- מרתו — מלאכה זו עוד לפנינו — נכון לה כיאא.

להדק את חגורת הכיתור: להתיק עמלות! להתיישב על גרוננו של הגיס! עד עוית עד חרמה — עד כניעה. או מות!

— כי מלאה עת.

פסלו של מרדכי אנילביץ' בחזית מגדל המים שכרע-נפל.

שחזור הקרב. המצרים תוקפים ברגל וברכב.

בארות-יצחק

סיפורו של יעקב:

שמענו כי בונקר התחמושת הוצף במי הבריכה שנפגעה, והתחמושת יצאה מכלל שימוש.

שמענו את כל אלה – ורוחנו נפלה בקרבנו. ידענו: את תיפול בארות-יצחק ניפול גם אנחנו, ואז יתקדמו המצרים לליבה של ישראל.

ואז – קרה ה"נס". לאחר שנכבש הבית השלישי בבארות-יצחק נשמע לפתע קול תותחים מתגלגל בסביבה. היו אלה תותחים ישראליים. התותחים הראשונים של צה"ל, שנקראו בשם נפוליונצ'יקים.

הם הגיעו ברגע האחרון והוצבו בוואדי הקרוב. מיריות התותחים נפגע טנק מצרי, והמצרים, שחשבו כי מתחילה התקפת נגד של כוח גדול, עזבו את המשק ונסו...

מתוך כתבה על סעד ב"הארץ שלנו":

... היום הקשה ביותר במלחמה היה 15.7.48, היום בו הצליחו המצרים להגיע לבארות-יצחק, גם עלו עליה בטנקים ובחיל כבד. גם אותנו התקיפו באותו יום-אבל היתה זו רק התקפת הסחה.

באותו יום היינו קשורים לבארות-יצחק בקשר אלחוט, שהעביר אלינו אחת אחר השניה את בשורות האיוב. שמענו כי גבורת החברים שהגנו על כל שעל בקיבוץ, לא הצליחה לעצור את המצרים מלכבוש את שלושת הבתים הראשונים של המשק, המפקד נפל וסגנו נפצע קשה בראשו.

מתוך דף אינפורמציה של מפקדת האזור, דורות:

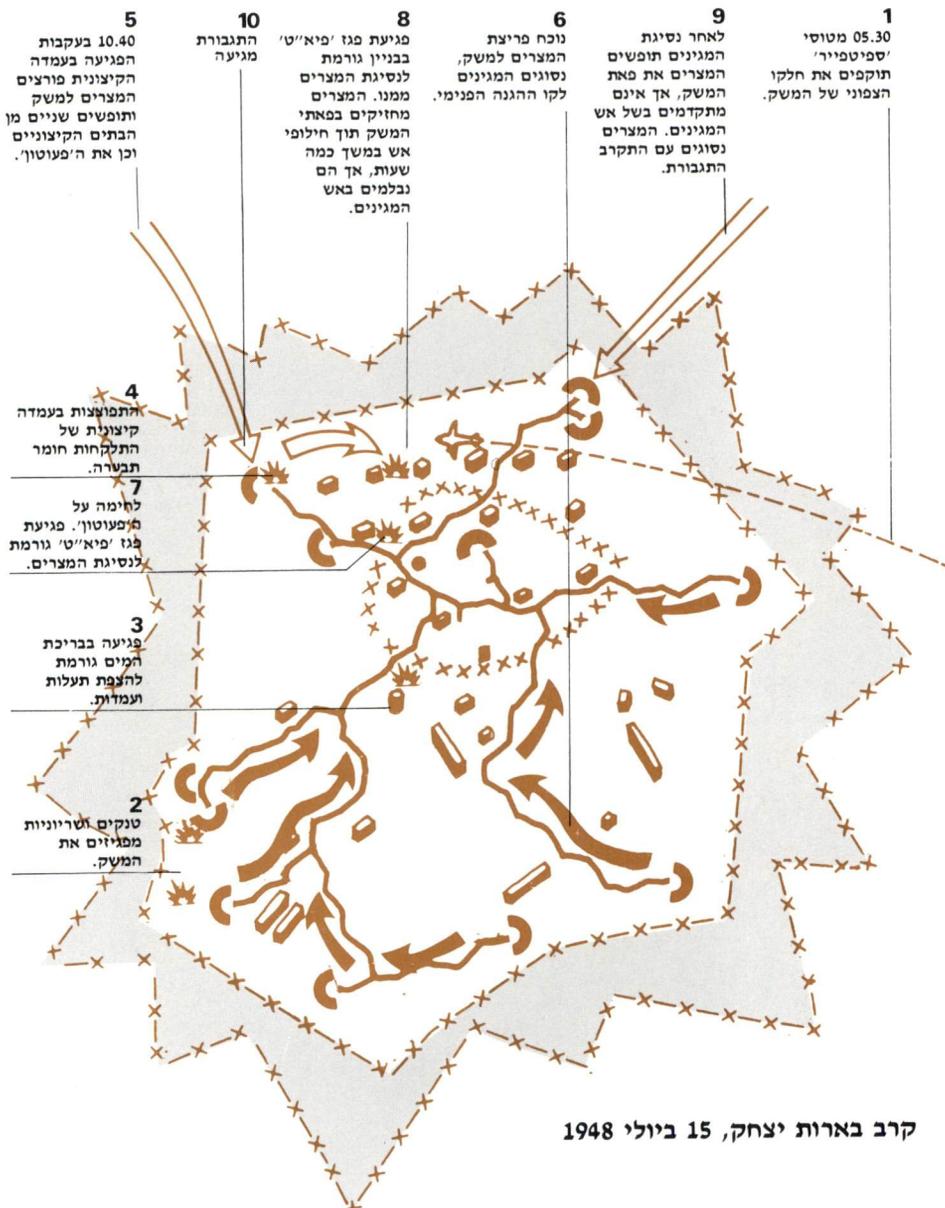
... חבר בארות-יצחק סיפר על ההתקפה שנערכה עליהם ביום ה', 3.6. לאחר הרעשת תותחים שנמשכה כמה שעות התקרבו אליהם משוריניים, כ-30 במספר. מטרתם היתה הריסת הבאר הרחוקה כ-600 מ' מהמחנה. לאחר שיחידה של מצרים עלתה על שדה מוקשים שהקיף את השטח נתיאשו מכיבוש הבית, נתעכבו במרחק מה מבית-הבאר ובפגזי תותחים הרסוהו. גם צנורות הבריכה נפגעו והנקודה נשארה בלי מים. לא קשה לתאר מה מצב רוחם של האנשים היושבים זה שבועות בבונקרים ונחמס מהם עתה מקור המים.

... הפרות הועברו מבארות-יצחק לרוחמה ומעתה יהיו מצפים להספקת מים מן החוץ. אותו מצב שורר למעשה בהרבה נקודות בנגב ובמציאות אנו משחקים מחבואים עם האויב. מי יתן ויעמוד לנו הכוח להחזיק מעמד עד בוא השעה הגדולה.

הבחורות שלנו

מתוך "בשערי עזה" – המערכה בבארות-יצחק: לבחורות לא היה איכפת בכלל רעם תותחים. באמצע הרעשה הן היו שואלות בטלפון אם מותר להתחיל בעבודה, הן עבדו ללא לאות ומילאו את המוטל עליהן במלואו, כל זה הרים את הרמה של הפרט במידה גדולה מאד. רמת ההקרבה העצמית והרמה הקרבית.

מ.ק.

קרב בארות יצחק, 15 ביולי 1948

1947. תצלום כללי. בישוב 180 חברים ו-70 ילדים.

מי עתה בתור?

מתוך "בשערי עזה" – המערכה בבארות-יצחק:
מתרגל בן-אדם לכל צרה ולכל פורענות.
רואה הוא בחורבן ביתו, מפעלו, ומתרגל
גם לכך. בנה בן-אדם לפי תכנית ולפי
שיטה; בא בן-אדם, הורס ומשחית לפי
תכנית ולפי שיטה. קולות הנפץ אינם
מפריעים עוד. מכביד יותר השקט מאשר
הרעש.

אבל רע ומר שבעתיים בשמעך קול נפץ
ממרחקים. יוצאים החברים מחוריהם
ומקשיבים קשב רב. מי עתה בתור? יד-
מרדכי? בארי? סעד? כפר-דרום? ניר-עם?
הדמיון פורח.

מי יודע מה עובר עתה על חברינו שם,
עכשיו כשיחזור האויב להרעישנו –
ונשמנו לרווחה...

י.ו.

עצי התות

ועוד – מסיפורו של יעקב:

... לפני העליה על הקרקע, בתקופת
ההכשרה בהרצליה, היתה לי משתלה
אותה טיפחתי באהבה רבה. שתילים
ממנה העברתי לקיבוצים שונים, ושתילים
אחדים של עצי תות מסרתי לקיבוץ
בארות-יצחק. טרם ידעתי אז שנהיה פעם
שכנים.

אחרי מלחמת השחרור סקרן אותי לדעת
מה עלה בגורלם של שתילים אלה וניגשתי
לבארות-יצחק כדי לראותם.

מצאתי אותם פגועים וכרותים אך היתה
בהם עדיין "רוח חיים". העברתי אותם
לסעד, והם מוסיפים לצמוח ולתת פרי עד
היום הזה.

מגדל המים – שריד יחיד שנותר באתר.
חברי בארות-יצחק פוקדים את מקום ישובם שחרב.

סעד

מיומן סעד: "החבלנים של המשק פוצצו הלילה את הגשר שבינינו לבין עזה. התנועה הערבית בכביש עזה באר-שבע, שהתנהלה עד אמש באופן תקין ביותר – נפסקה. הכביש בין סעד למשמר-הנגב הוא בידי ישראל."

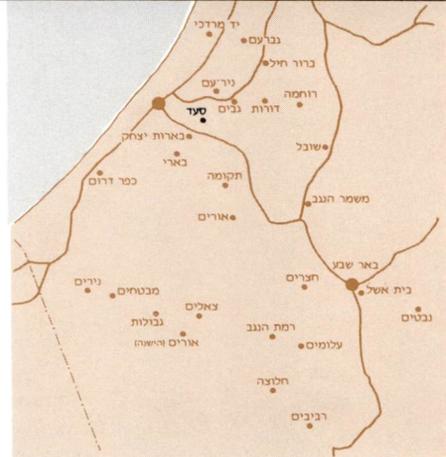
16.5.48
ו' אייר, תש"ח

18.7.48
י"א תמוז, תש"ח

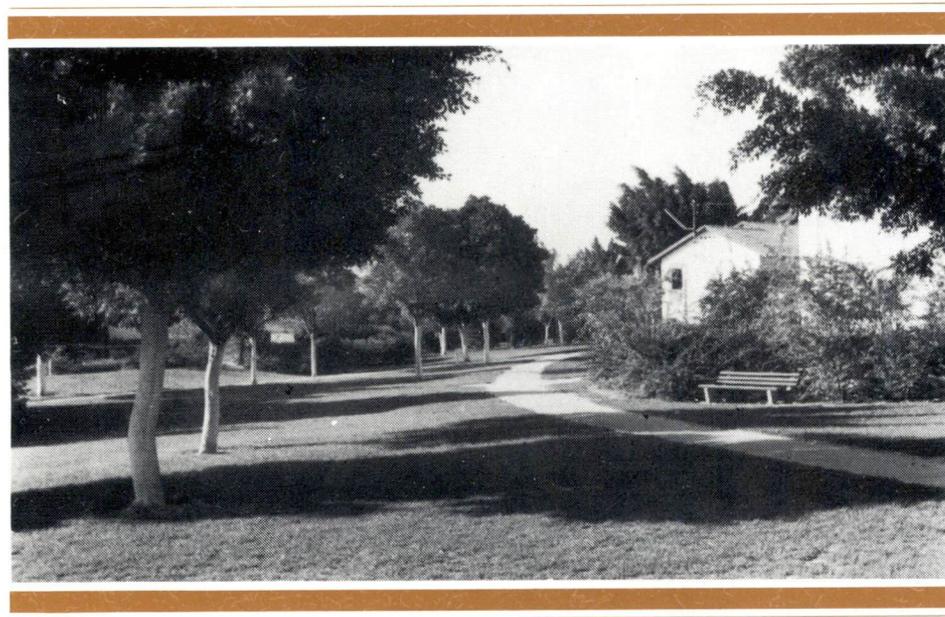
24.2.49
כ"ה אדר, תש"ט

היום, בשעה 19.00, צריכה להכנס לתוקפה ההפוגה השנייה. אחה"צ הופגזה בארות-יצחק קשות. פגז אחד לשתי דקות בדיוק. אנחנו ו"החסימה" (משמר שהוצב על גבעה 266, החולשת על כביש עזה-באר-שבע) הופגזו אחת לעשר דקות בדיוק.

היום נחתם הסכם על שביתת נשק בין ישראל למצרים. בתאור נקודות הגבול נאמר שם בין היתר: "700 מטר דרומית-מערבית מסעד." כך נכנס "משלט סעד" להסטוריה הרשמית של מערכות הנגב.

היישוב – אז...

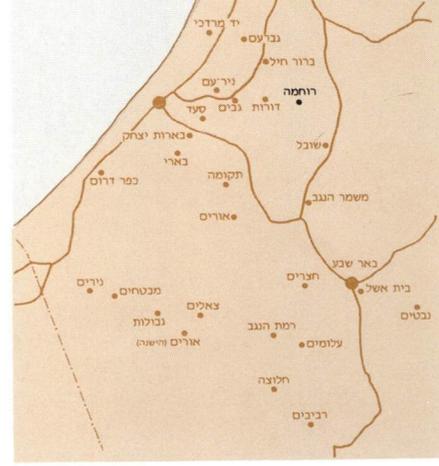
הוראות התנהגות:

ב"ה

מים

1. כמות המים הנמצאים במחנה כיום היא מחצית הטנק.
2. איש אינו יודע מתי יתוקן הקו. משום כך:
 - נדרשים החברים למלא את כל ההוראות ולא להתנהג כתינוקות המרמים את עצמם.
1. רוחצים רק את הפנים ואת הידים.
2. אין שוטפים ספל לפני השתיה.
3. על מנת לחסוך אסור להתגלח.
4. הוראות מיוחדות תינתנה בערב שבת.

רוחמה

בסיס העורף של חטיבת הנגב
19 אוגוסט 1948

למפקד בסיס העורף של חטיבת הנגב
מטכ"ל אג"א/אקפלן
מטכ"ל אג"א
י. וייץ, יו"ר ועדת הנגב;
מטה חטיבת הנגב;
מטה פלמ"ח

מאחר ששיירת ההספקה לנגב לא הצליחה לעבור את קו האויב, אני בא שוב לתבוע את ביצוע פקודת מטכ"ל אג"א מה-1 לאוגוסט 1948 (שלא נתמלאה עד היום הזה!) להעמיד לרשותי יחידת ג'יפים להעברת ההספקה לנגב.

הוכח דבר ששוער מראש – מיעוט אפשרויות ההסוואה של שיירת רכב כבד בהשוואה לג'יפים; פקודת אג"א בקשר להנ"ל ניתנה בשעתה ברוח הדברים הנ"ל, מה גם שהמסיבות למתן הפקודה – מצב חמור בשטח ההספקה והדלק בנגב – לא נשתנו.

עלי לחזור ולציין שאת חלקנו בביצוע פקודת אג"א ("הג'יפים יעמדו לפקודת מפקד הבסיס הערפי של הנגב אוגוסט בלבד ורק למטרה הנ"ל... הננו מקבלים את הודעתו של אוגוסט כי יש לו 20 נהגים ותיקים מתנדבים לצורכי נהיגת הג'יפים") ניתן בהתלהבות, זהו גורם לא מבוטל כלל וכלל בין הגורמים הצריכים להבטיח הצלחה. אני מעיר כך ביחוד אחרי פרשת השיירה האחרונה (שהמכונניות והנהגים שניתנו לנו לאירגונה היו למטה מכל ביקורת. גם לדעת המפקד על כל אלה מטעם שירות החבורה, וטוב שכל אלה הוחלפו בקצת טובים מאלה, לפי פקודתכם שלכם!) כדי ללמוד משגיאות, כדי שהמטרה תושג בשלמות ככל האפשר.

מפקד בסיס העורף של חטיבת הנגב

א. א. א.
מפקד

אמפן בסוסה זעין לא אשכחם
א.א.א.
מפקד:
אני זעיר מאיפה זעיר לאמרי הולג נכס האחר.
יש סטייה ריבוי לנכס. זעין והנכס חיש לנכס
על שטח גלגלון יסמל האולג.

מן העלון:

25.5.48. השמועות נתאמתו. מטה חטיבת הנגב הודיע שעלינו לפנות צפונה את כל האוכלוסיה הבלתי-לוחמת ואיתם, כמובן, את כל הילדים. הם יועברו לאזור בטוח יחסית.

על אף הציפיה להוצאה, באה עלינו הבשורה כהלם, הרי רק לפני ימים ספורים קלטנו את ילדי יד-מרדכי שפוננו מקיבוץ.

ראינו מראיהם, קיבלנו אותם לא כפליטים אלא כאחים לצרה. ובכל זאת אינם "בבית". כל תיאור נוסף מיותר... האם מרה דומה מצפה לילדינו ולחברותינו?

לאורחינו היקרים, ילדי יד-מרדכי: איכה נפתח ביתנו יותר ויותר? איכה נקנה לכם – חברים וילדים יקרים – את ההרגשה כי אתכם אנו בכל אשר אתנו? ומה נעשה ולא עשינו? ... ועתה נדעה: כל נימי נשמתכם לקראת הבית אשר הפך חזית, אנו אתכם, חברים יקרים. נתעודד אף אם נוכה, נתעודד שבעתיים אם ידינו תהיינה המכות.

מי שלא זנח את הנגב אף לרגע היה חיל-האוויר. בימים הקשים ביותר של המצור היו ה"פרימוסים" הקטנים החוט הדק שקישר בין ישובי ומגיני הנגב לבין הצפון הרחוק. ("ארץ ישראל" בלשון אנשי הנגב). אך גם מאמצים אלה היו כטיפה בים מול הצרכים הגדולים.

ב-23 באוגוסט, 1948, נחת מטוס ה"קומנדו" הראשון בשדה-התעופה שממזרח לרוחמה. השדה – משטח עפר באורך של 1,000 מ' וברוחב של 40 מ', התאים לנחיתת מטוסים רב-מנועיים במשקל של עד 30 טון. המטוס הנוחת העלה שובל של אבק ומאז היה כינויו של שדה-התעופה זה "שדה-אבק".

שדה "אבק" 1 ובו שלושה "פרימוסים" – הגשר האווירי לארץ-ישראל.

הפלוגה, הגדוד השמיני, והחטיבה

חטיבת הנגב

הנגב לא נפל הודות לעמידת הישובים, והודות לחטיבת הנגב (או חטיבת סרגיי, על שם מפקדה נחום שריג – סרגיי). החטיבה (גדוד הנגב הצפוני, גדוד הנגב הדרומי ואחר-כך גם גדוד הפשיטה – "חיות הנגב") נשאה בעול הגנת הנגב מתחילת המלחמה.

לפני הפלישה המצרית התמקדה הפעולה באבטחת ישובים, בהגנה על צינור המים, ובליוי שיירות. עם הפלישה השתנה המצב לחלוטין. מה יכלה חטיבת הנגב להעמיד מול העצמה המצרית? רק כ-800 איש עם נשק אישי ומקלעים ספורים. מספר מרגמות 3 אינטש עם מעט פגזים. 2 תותחים 20 מ"מ ו-2 "דוידקות" עם כ-10 פגזים.

סא"ל אורי דרומי
מתוך "מערכות", יולי 1984

השיירות לנגב

... במטה הנגב הוחלט על פתיחת דרך "בורמה" לנגב. כעבור שבועיים נפתחה הדרך החדשה, לראשונה רק למכוניות בעלות הנעה קדמית, וכעבור ימים מספר גם למכוניות רגילות.

הדרך החדשה עברה את נגבה, את משטרת עירק-סוידן, נכנסה לתוך השדות ועקפה את הכפרים כאוכבה, חוליקאת וברייר.

הדרך שעברה בתוך שדות חרושים, ואדיות וקמה, יצאה שוב בין ברייר לבין ניר-עם לכביש הראשי, היתה זו דרך קשה ומייגעת למכוניות ולנהגים, אבל היא שחסכה דם יקר של בחורינו.

כעבור כמה ימים (19.4.48) הועלתה נקודת-משלט ליד דרך, זו, היא "ברור-חיל".

... ברי לי, שהשיירות לנגב מילאו פרק חשוב מאד בהתגוננות משקיני בנגב נגד הפולש הזר, ואין ספק שהאספקה שהובאה בדם וביסורים לנגב, עזרה להרבה משקים לעבור את הימים הקשים של מצור במלחמה עד בוא הנצחון.

ד.ש. מתוך "בשערי עזה"
המערכה בבארות יצחק

... קשה היה מצבם של לוחמי הפלמ"ח; עול הפעולות כבד ורבים היו הפצועים והנופלים, הסיכוי היה קודר אף-על-פי-כן מעטות הן היחידות שהצטיינו ברוח-קרוב, לוחמי הנגב. רוחם היתה טובה עליהם,

הם הסכינו עם תנאי המדבר, למדו ללחום בשטחים חשופים וגזורים כאחד.

בנגב הופיע לראשונה "כובע-הגרבי", המפורסם. שם גם "צמחו" ה"זקנים" הראשונים – תחילה מתוך מחסור במים ואחר-כך מתוך גנדרנות כלשהי... בנגב חושלו וחונכו לוחמים בעלי כוח סבילות גבוהה, קלית-נועה, אמיצי לב ותוקפניים. השמות "חיות הנגב" ו"חולדות המדבר" היו לשם דבר שהוסיף חיות לרוח הלוחמים ולכוח לחימתם.

מדברי יגאל אלון, ספר הפלמ"ח

ממכתבו של הלל לביא ז"ל, בן עין-חרוד (נפל בקרבות הנגב ליד כפר-דרום), מאי 1948

... במספר סיורים שהספקתי לעשות במשך זמן היותי בנגב עברתי על-פני שטחים עצומים וביקרתי בכל הנקודות העבריות.

אינני יודע מתי היתה נופלת בחלקי הזדמנות כזאת.

הרושם שהתרשמתי מן הנגב הוא חזק מאד. משניים, שהם אחד, נתרשמתי כאן: א. מהנגב עצמו.

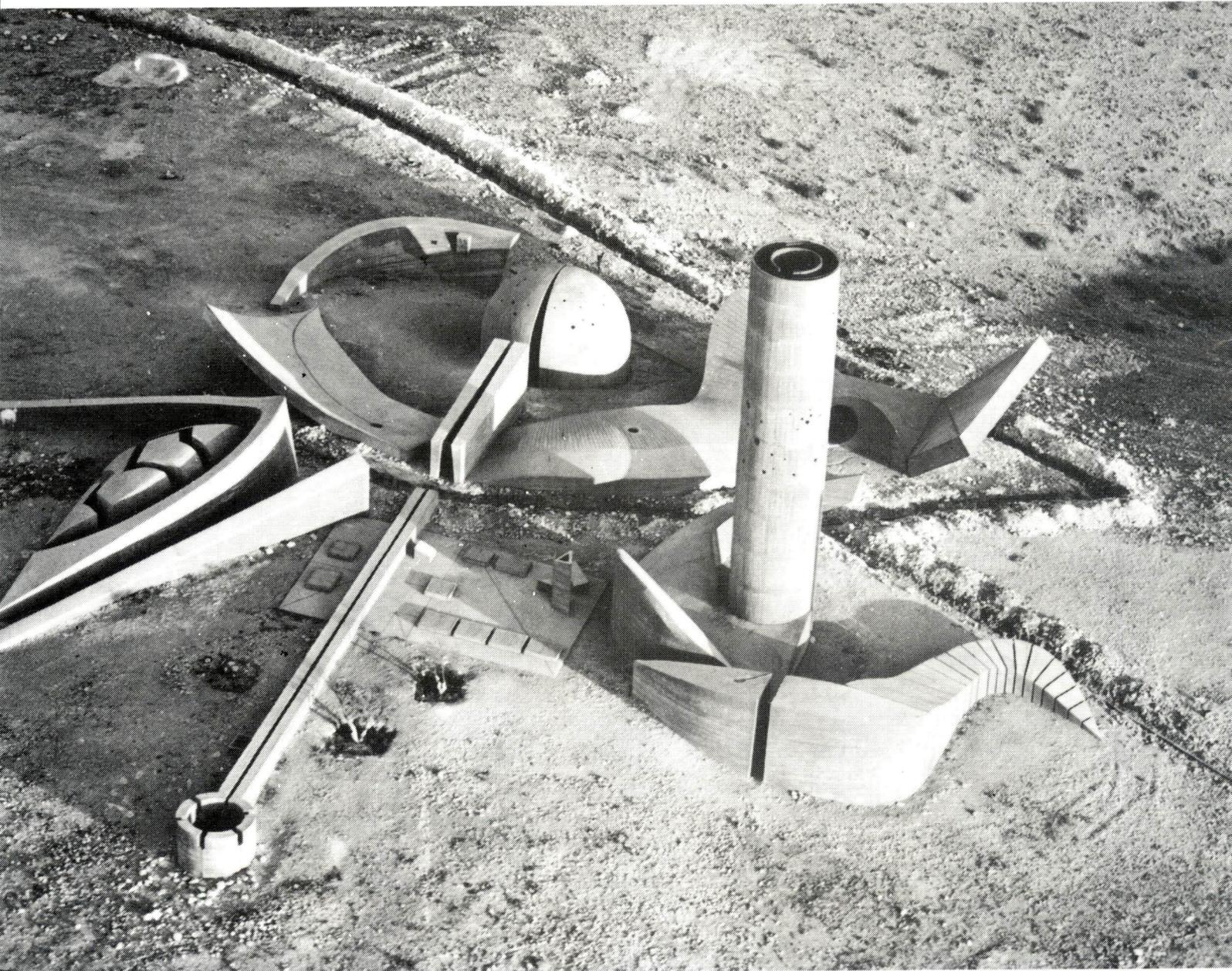
ב. מהבחורים בו.

וכשאני מנסה להשוותם בא אני למסקנה שהשוני ביניהם הוא שאנשי הנגב מלאי חיים הם, והנגב ברובו עדיין שומם. והשווה שביניהם הוא הברכה והיכולת הגלומה בהם.

נוכחתי לדעת באופן מוחשי ביותר מה רבות הן האפשרויות של הנגב. ואם נוסיף לחשבון זה את המרחבים העצומים שלו, את העובדה שהנגב תופס את מחצית שטחה של הארץ, הרי נבין שהוא-הוא ארץ ישראל, בו צפונות אפשרויות הפיתוח והקליטה של הארץ.

"יכל בחור וטוב לנשק, בחורה – על המשמר".
החובשת והסמל של "חיות הנגב" ברגע נינוח.

האנדרטה של הפלמ"ח, ליד באר־שבע. בריכת מים, עמודות, תעלות־קשר ומרחבים שוממים. עדות לאשר היה.

ביבליוגרפיה

- "ספר הפלמ"ח" – הוצאת הקיבוץ המאוחד.
"בשערי עזה – המערכה בבארות-יצחק".
מורדים בשימון – סיפורה של בית-אשל 1943-1948", דן בר-און.
"בקו האש" – ליקט וסידר אפרים תלמי.
"בעקבות לוחמים: סופות בנגב" – מנחם תלמי.
"במבט מהחוץ" – חוברת בהוצאת יד-מרדכי.
"קורות מלחמת העצמאות" – נתנאל לורן.
"עם כלביא יקום" – חיים הרצוג.
"העשרות בעקבות הבודדות" – רנה הברון.
"הגדוד השמיני" – הביא לדפוס עמיקם גורביץ'.
יומנים ועלונים של הישובים: רוחמה, דורות, גברעם, ניר-עם, סעד, משאבי-שדה.

צילום עטיפה קדמית: נירים – תצלום-אוויר, 1947.
צילום עטיפה אחורית: בארי – תצלום-אוויר, 1985 (צילום: עומר רפפורט).
התצלומים:

ארכיוני הישובים
ארכיון התצלומים – הקרן-הקיימת
ארכיון התצלומים – לשכת העתונות הממשלתית
תצלום כפר-דרום החרבה – צבי הניגסברג ז"ל מ"חיות הנגב"

ליקטה וערכה: רנה הברון
עיצוב גרפי: יגאל זורע
סודר והודפס בדפוס בארי, מאי 1985

הוצא לאור עם חנוכת האנדרטה בדנגור, 15.5.85.

